

ТЕРНОПІЛЬЩИНА – ІНВЕСТИЦІЙНО ПРИВАБЛИВИЙ РЕГІОН
з конкурентною економікою, високим рівнем розвитку
людських ресурсів та чистим природним середовищем

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Область утворена 4 грудня 1939 р.

Площа: 13,8 тис. кв. км.

Населення: 1,1 млн. чол.

Адміністративно-територіальний поділ: 17 районів, 1 місто обласного значення, 1021 сільський населений пункт

Обласний центр: м. Тернопіль з населенням 218 тис. жителів

Відстань з Тернополя до Києва: 465 км

Клімат: помірно-континентальний

Головні річки: Дністер, Збруч, Горинь, Серет, Іква, Гнізна.

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ОБЛАСТІ ЗА 2009 РІК

Валовий регіональний продукт: 11,2 млрд. грн.

Продукція промисловості: 4,6 млрд. грн.

Продукція сільського господарства: 3,1 млрд. грн.

Обсяг капітальних інвестицій: 1,7 млрд. грн.

Оборот роздрібної торгівлі: 7,6 млрд. грн.

Обсяг реалізованих послуг: 1,3 млрд. грн.

Зовнішньоторговельний оборот: 316,8 млн. дол. США

Прямі іноземні інвестиції: 66,5 млн. дол. США

Рівень зареєстрованого безробіття: 2,3%

Середньомісячна заробітна плата: 1412 грн.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року №1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» визначено наступні пріоритетні напрями розвитку Тернопільщини на період до 2015 року:

- розвиток високопродуктивного агропромислового комплексу;
- технологічне оновлення машинобудування, переробної промисловості;
- впровадження високих технологій в освіті та медицині;
- розбудова та модернізація транспортної інфраструктури. Розвиток галузі зв'язку та телекомунікацій;
- розвиток туристично-рекреаційного комплексу

Згідно зазначених пріоритетних напрямків реалізуються наступні стратегічні завдання:

Стратегічне завдання №1. Тернопільщина – інвестиційно-привабливий регіон з конкурентною економікою.

Стратегічне завдання №2. Тернопільщина - регіон чистого природного середовища, високорозвиненої культури, туризму та рекреації.

Стратегічне завдання №3. Тернопільщина – регіон з високим рівнем розвитку людських ресурсів, продуктивною зайнятістю населення, ефективною системою надання соціальних послуг.

Зважаючи на структуру економіки та конкурентні переваги області, найважливішими напрямками інвестування на середньострокову перспективу визначено:

- високотехнологічний промисловий комплекс;
- транспорт і логістику;
- освоєння мінерально-сировинної бази області;
- виробництво нових видів енергії із відтворювальних джерел;
- агропромисловий комплекс;
- туризм і рекреацію;
- інфраструктурні проекти.

Структурні зміни економіки передбачають реалізацію низки заходів, зокрема:

- фінансування із державного і місцевих бюджетів видатків на соціально-економічний розвиток та розвиток інфраструктури відповідно до затверджених середньострокових і короткострокових програмних документів;
  - повномасштабне використання виробничих потужностей економічно-активними підприємствами та пошук інвесторів для використання незадіяного виробничого потенціалу;
  - повномасштабне використання ресурсного потенціалу та конкурентних переваг територій через організацію діяльності нових підприємств та промислових парків, зокрема у промисловості будівельних матеріалів, туризмі і рекреації, машинобудуванні та металообробці;
    - відродження підприємств будівельної галузі;
    - реструктуризація аграрного сектора економіки на основі розвитку високотехнологічних галузей та крупнотоварних підприємств галузі;
    - стимулювання розвитку сервісної інфраструктури та підприємництва у сільській місцевості;
    - розвиток інноваційної інфраструктури та підвищення інноваційної активності підприємств; розвиток галузей, пов'язаних із виробництвом засобів зв'язку і телекомунікацій, медичного, освітлювального обладнання, радіоелектронної промисловості, машинобудування, виробництвом енергії із альтернативних поновлювальних джерел тощо;
    - розвиток логістичної інфраструктури.

КОРИСНІ КОПАЛИНИ

На території області розвідано й обстежено понад 300 родовищ нерудних корисних копалин. Серед них – вапняки, крейда, мергелі, гіпс, піски, пісковики, глини, гравійно-галечникові матеріали, доломіти тощо. Вони розміщені по всій території області і є сировиною для виробництва різноманітних будівельних матеріалів.

Значне поширення в області мають суглинки і глини (понад 100 родовищ), які є сировиною для виробництва цегли і черепиці, кахлів та гончарного посуду, керамзиту.

Пісковики мають плитчасту будову, використовуються для виготовлення бруківки, пам'ятників, як облицювальний матеріал.

Вапняки використовуються для виготовлення щебеню, облицовальних плиток, стінових блоків, випалювання вапна, а також при виробництві цукру.

Поклади крейди залягають близько до поверхні і мають значну товщину – це дозволяє вести видобуток відкритим способом; застосовуються в комбікормовій промисловості, для вапнування ґрунтів.

Гіпс використовується для гіпсування ґрунтів, у медицині, паперовій, хімічній, цементній галузях промисловості.

Мергель використовується для виробництва цементу.

Гравій використовується переважно у шляховому будівництві.

Родовища піску є сировиною для виробництва скла.

В області зосереджені значні запаси мінеральних лікувальних вод.

Найбільшим інвестиційним проектом, який реалізується в області у сфері освоєння мінерально-сировинних ресурсів, є освоєння видобутку гіпсів ТОВ «Скала», засновником якого є всесвітньвідоме підприємство «Кнауф» (Німеччина).

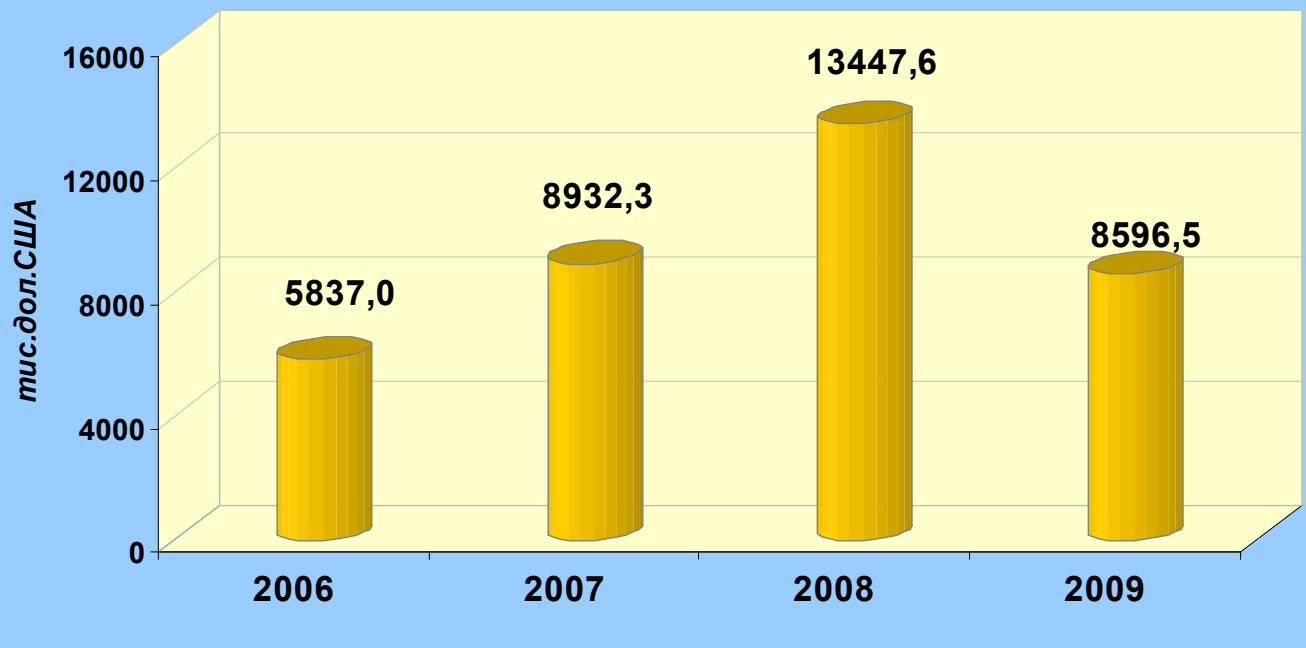
ІНВЕСТИЦІЇ

Протягом 2009 року всіма суб'єктами господарювання в економіку області залучено близько 1,7 млрд. грн. капітальних інвестицій, у тому числі близько 1,43 млрд. гривень інвестицій в основний капітал.

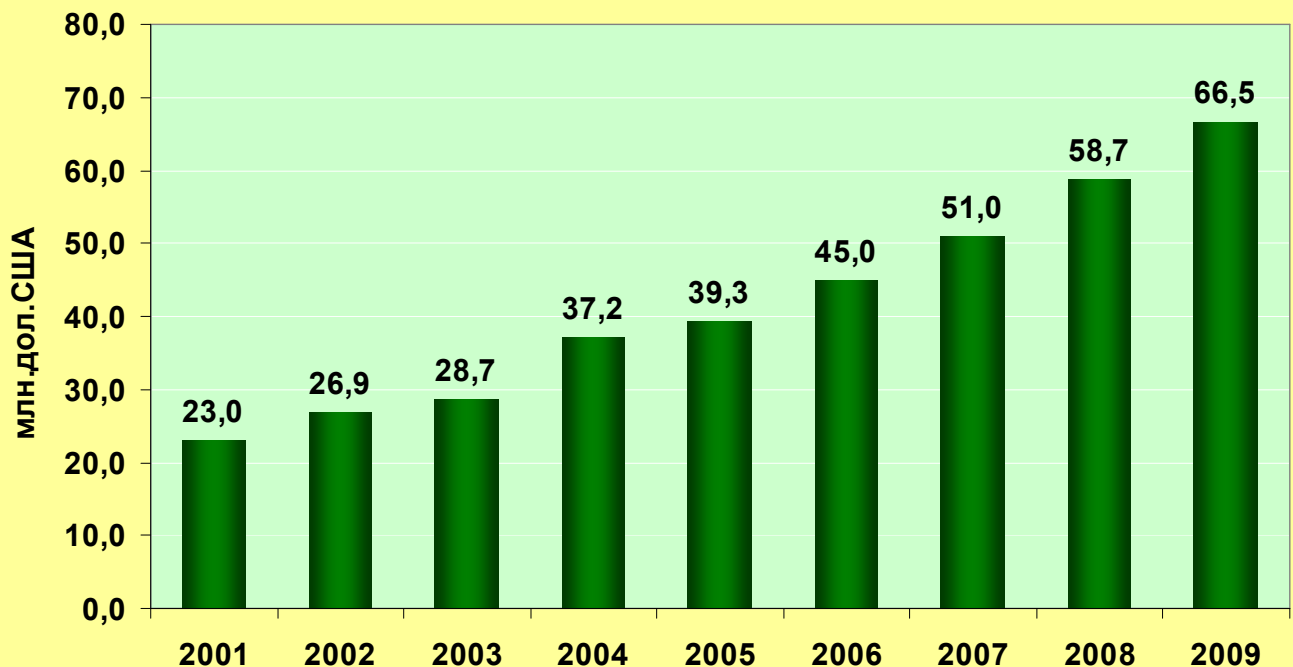
Упродовж 2009 року іноземними партнерами було інвестовано в економіку області 8,6 млн. дол. США.

Надходження прямих іноземних інвестицій у 2006-2009 роках

Інвестиції надійшли із 37 країн світу. В області функціонує 142 підприємства з іноземним капіталом. Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку області на 1 січня 2010 року склав 66,5 млн. дол. США.

Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в економіку області за 2001-2009 роки

Основні країни-інвестори області: Німеччина (27,7% від загального обсягу), Естонія (14,1%), Чеська Республіка (11,1%), Польща (9,5%), Австралія (6,8%), Угорщина (3,8%), Ірландія (3,5%), Бельгія (3,2%), Норвегія (2,9%) та Кіпр (2,6%).

Найбільш привабливими галузями економіки у 2009 році для іноземних інвесторів були: транспорт і зв'язок (16,8% у загальному обсязі прямих іноземних

інвестицій), добувна промисловість (16,3%), виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів (15,9%), сільське господарство, мисливство, лісове господарство (10,6%), машинобудування (9,6%).

Найбільш успішними інвестиційними проектами, що реалізуються в області, є організація німецькими компаніями ТОВ «Sumitomo Electric Bordnetze GmbH» виробництва кабельно-провідникової продукції для автомобілів концерну «Volkswagen», «Knauf International» – виробництва сухих будівельних сумішей під фірмовою маркою «Knauf».

Будівельний комплекс області складається з двох взаємопов'язаних галузей: будівельної індустрії (сукупність будівельно-монтажних організацій) і промисловості будівельних матеріалів (комплекс галузей обробної промисловості, які виробляють матеріали і конструкції для різних видів будівництва).

Промисловість будівельних матеріалів сформувалася на основі використання місцевих нерудних корисних копалин. У регіоні виробляються: збірні залізобетонні конструкції, цегла, крейда, гіпс, асфальт, сухі будівельні суміші.

Будівельний комплекс області налічує 233 підприємства та організації, діяльність яких направлена на зведення житлових будинків і офісних споруд, об'єктів промислового, сільськогосподарського і соціально-культурного призначення.

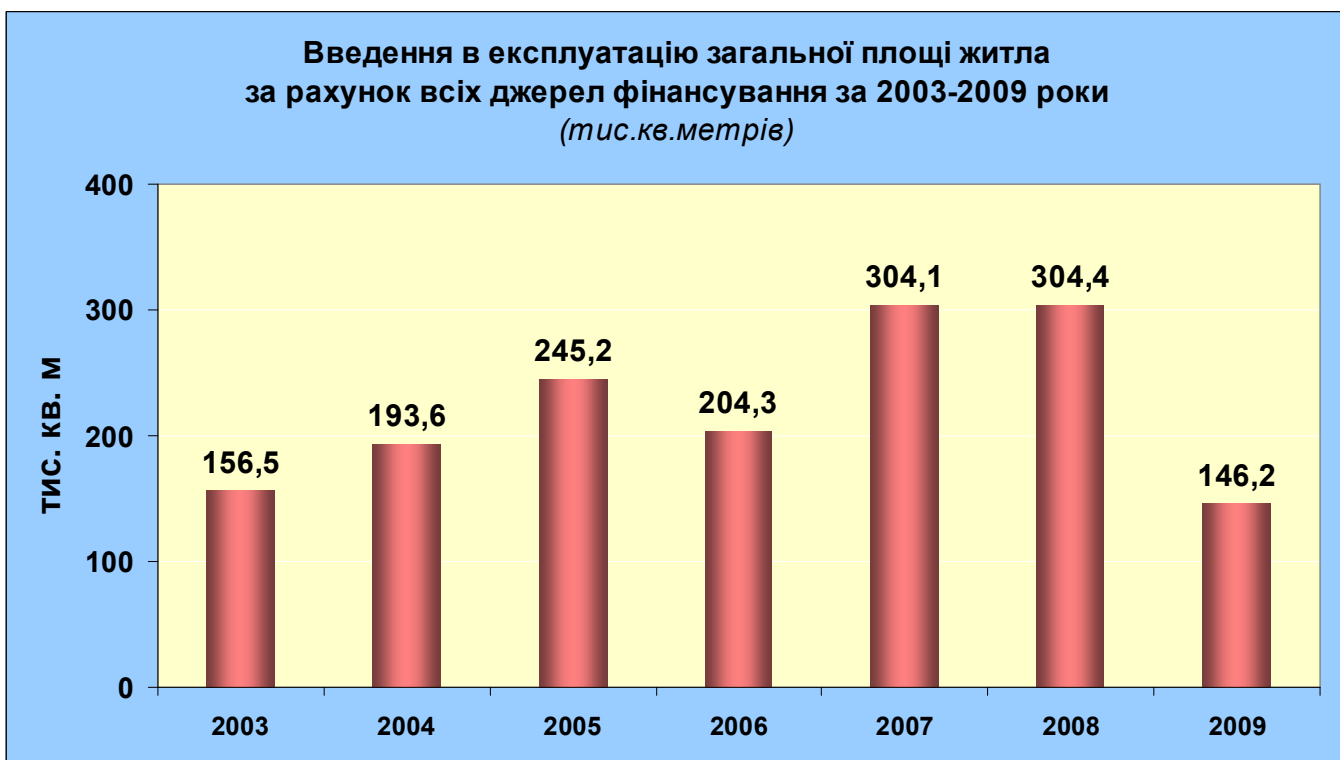
В 2009 році будівельними організаціями області виконано будівельних робіт на суму 509,9 млн. гривень.

Протягом 2009 року на житлове будівництво за рахунок всіх джерел фінансування спрямовано майже 455 млн. грн.

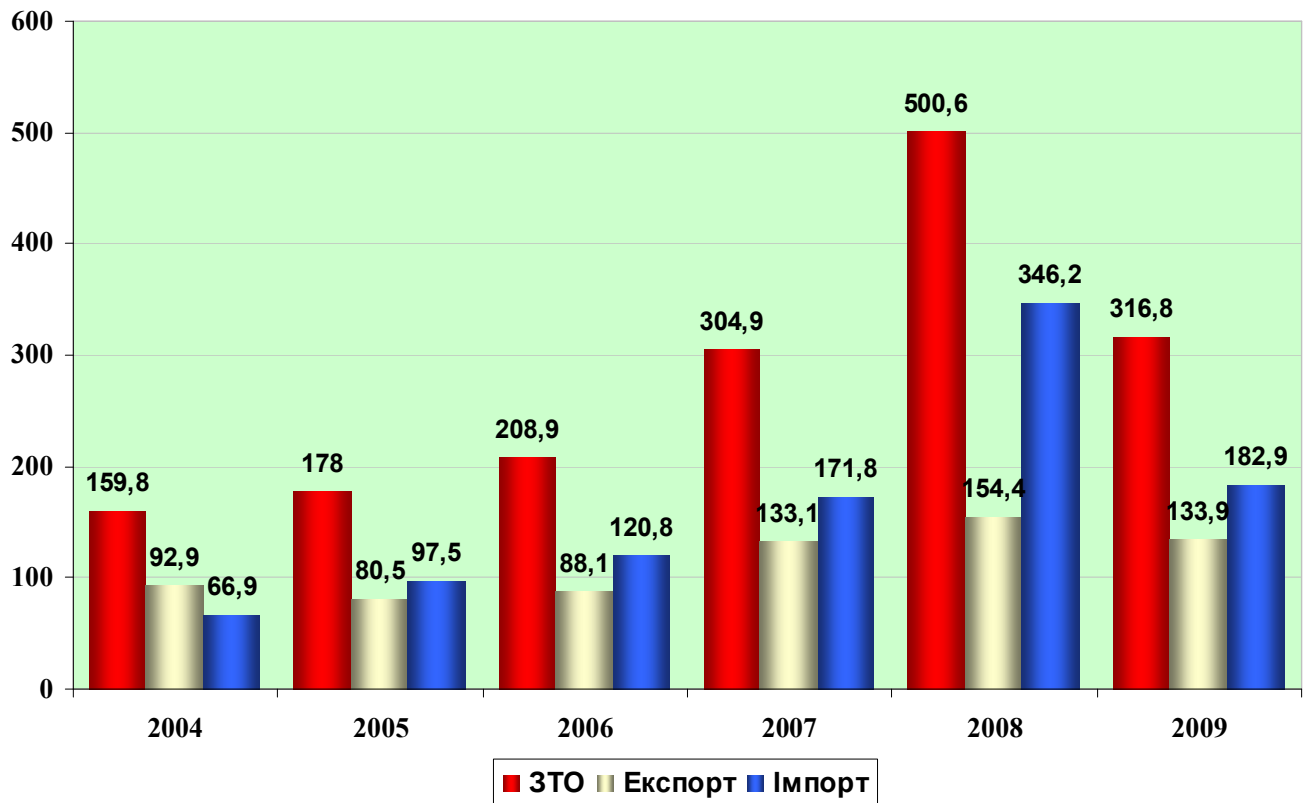
В 2009 році введено в експлуатацію понад 146,2 тис. квадратних метрів загальної площі житла.

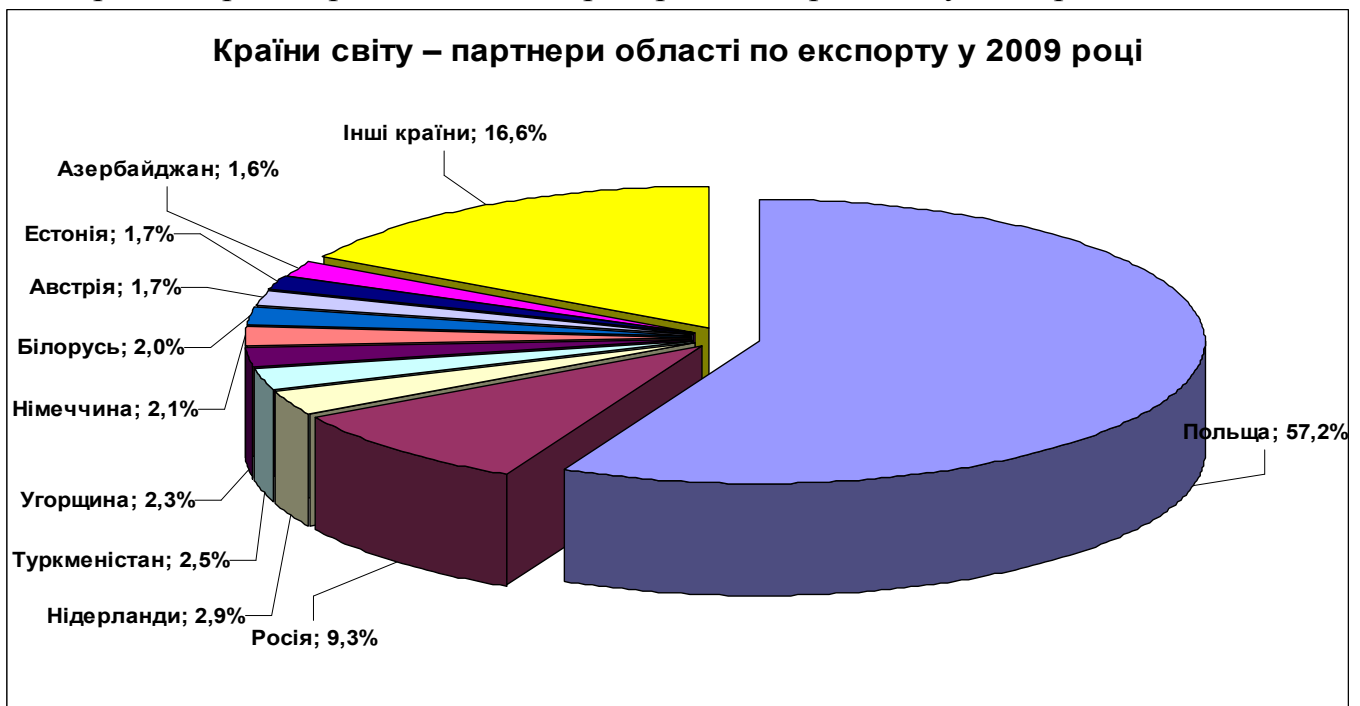
ЗОВНІШНЯ ТОРГІВЛЯ

Обсяг зовнішньої торгівлі товарами та послугами у 2009 році склав 316,8 млн. дол. США, що на 36,7%, менше ніж у 2008 році, у тому числі: обсяг експорту товарів – 133,9 млн. дол. США, імпорту – 182,9 млн. дол. США. У порівнянні з 2008 роком обсяги експорту зменшився на 13,3%, імпорту – на 47,2 %.

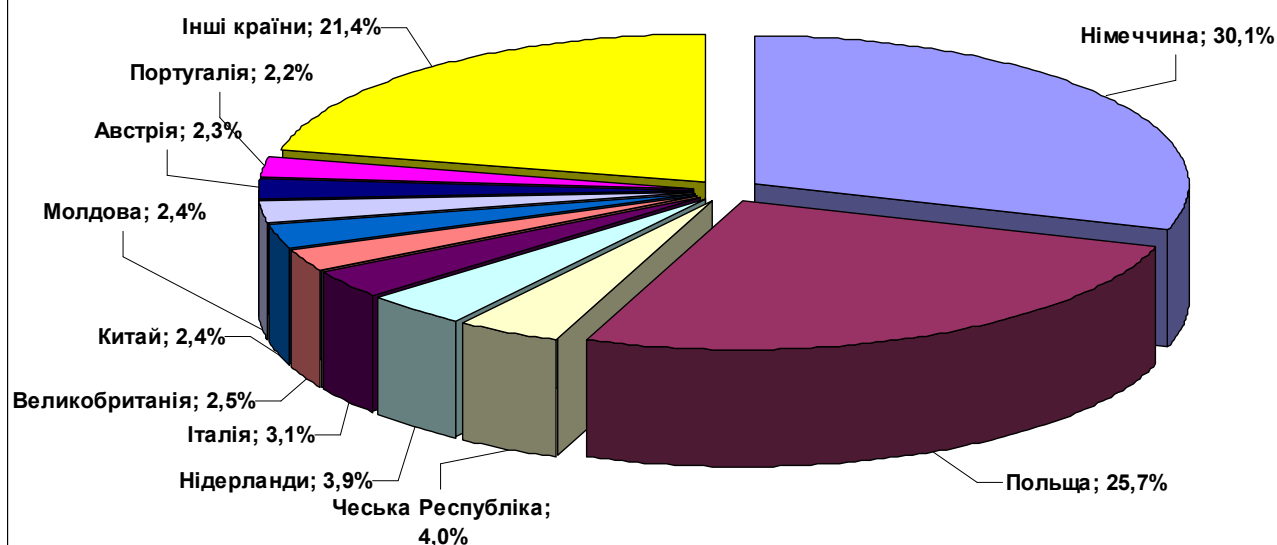
Динаміка зовнішньоторговельного обороту у 2004-2009 роках (млн. дол. США)

Зовнішня торгівля товарами у 2009 році здійснювалась із 92 країнами світу. Експортні операції проводилися з партнерами 49 країн світу, імпорتنі – з 85.

Країни світу – партнери області по імпорту у 2009 році

У 2009 році експортувалась продукція за такими товарними групами: електричні машини і устаткування – 50,5%; алкогольні і безалкогольні напої та оцет – 11,0%; деревина та вироби з деревини – 7,2%; меблі – 7,2%; насіння і плоди олійних рослин (3,8%); продукти переробки овочів, плодів (3,5%), котли, машини, апарати і механічні пристрої – 3,1%; одяг текстильний – 2,3%; іграшки, ігри – 2,0%; зернові культури – 1,6% тощо

Структуру імпортних поставок склала продукція за такими товарними групами: електричні машини і устаткування – 30,4%; котли, машини, апарати і механічні пристрої – 10,5%; полімерні матеріали, пластмаси – 7,8%; фармацевтична продукція – 5,9%; чорні метали – 4,6%; наземні транспортні засоби, крім залізничних – 4,5%; ефірні олії, косметичні препарати – 4,0%; м'ясо та харчові продукти – 2,7%; папір та картон – 2,7%, органічні хімічні сполуки – 2,1% та інше.

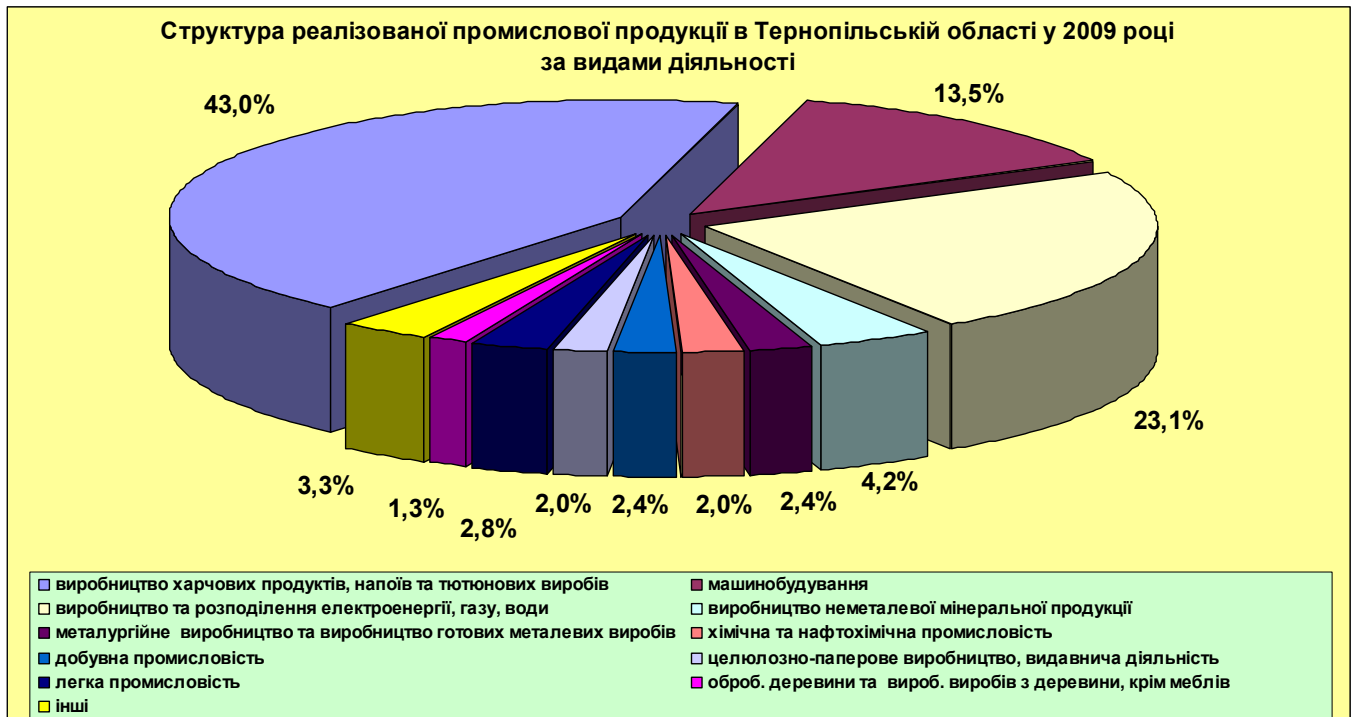
Обсяг зовнішньої торгівлі послугами у 2009 році з партнерами країн світу склав 9,3 млн. дол. США. Основну частку експорту послуг склали послуги транспорту та зв'язку, на які припадає 88,1% загального експорту послуг (4,9 млн. дол. США).

У сфері імпорту послуг найбільшу питому вагу складають послуги готелів і ресторанів – 35,7% загального імпорту послуг області (1,3 млн. дол. США).

ПРОМИСЛОВІСТЬ

За період 2007-2009 років темп приросту обсягів промислового виробництва в цілому по області склав 1,8%.

Провідними галузями промисловості є харчова промисловість (43,0%), виробництво і розподілення електроенергії, газу і води (23,1%), машинобудування (13,5%), виробництво неметалевої мінеральної продукції (4,2%).

Промисловий комплекс області виготовляє ряд унікальних видів продукції, які застосовуються не тільки в Україні, а й за її межами.

ОСП «Корпорація Ватра» спеціалізується на виготовленні різноманітних освітлювальних приладів промислового та побутового призначення.

ТОВ «Завод газового обладнання «Альфа-Газпромкомплект» виготовляє шарові газорегуляторні установки для газокompресорних станцій, кульові крани різних модифікацій, каталізатори палива тощо.

ВАТ ТРЗ «Оріон» спеціалізується на виготовленні засобів радіозв'язку, радіостанцій для транспорту та інших галузей народного господарства.

Функціонує ряд потужних підприємств із виробництва бавовняних тканин та виробів з них ВАТ «Тернопільське об'єднання «Текстерно» і ВАТ «Галія», штучної шкіри, лінолеуму ВАТ «Вінітекс», виробів зі скла, дерева тощо.

ТРАНСПОРТ І ЗВ'ЯЗОК

Довжина автомобільних шляхів області становить близько 5 тис. км. В середньому на 1 тис. км² території припадає 367,4км автомобільних доріг з твердим покриттям.

Довжина залізничних шляхів в області – 552,8км, щільність залізничної мережі складає 41,4км на 1 тис. км². Залізничним транспортом за рік в середньому перевозиться 1,6 млн. тонн вантажів і 4,6 млн. пасажирів.

За п'ять кілометрів від м. Тернополя знаходиться аеропорт «Тернопіль», з якого виконуються чартерні рейси з перевезення пасажирів та вантажів. У перспективі передбачається перебудувати його інфраструктуру. Найближчі міжнародні аеропорти в містах Львові (120км), Івано-Франківську (170км) та Києві (500км).

Послуги зв'язку загального користування надає Тернопільська філія ВАТ «Укртелеком» і місцева дирекція українського державного підприємства поштового

зв'язку “Укрпошта”. Вихід на міжміський і міжнародний зв'язок забезпечують АТС/ОПТС та АТС/АТС типа EWSD. Серед операторів інших видів зв'язку: ЗАТ „УТЕЛ”, ЗАТ „Інфоком”, ЗАТ „Український мобільний зв'язок, ЗАТ „Київстар GSM”, ТОВ “Астеліт”, провайдери Інтернет та IP – телефонії.

Кількість користувачів Інтернет в області постійно зростає і станом на 01.01.2010 становить 35,2 тис. абонентів.

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС

У 2009 році обсяг випуску валової сільськогосподарської продукції в області збільшився на 0,9% і становив 3,1 млрд. грн.

Питома вага області у загальнодержавному валовому виробництві спирту складає 28%, цукрового буряку – 12,5%, зернових – 3,4 %.

Серед галузей харчової промисловості найбільшу питому вагу займає спиртова та цукрова промисловість.

У 2009 році валовий збір зернових та зернобобових культур (включаючи кукурудзу) в усіх категоріях господарств області склав 1574 тис. тонн.

На Тернопільську область припадає 2,3% сільськогосподарських угідь і 2,7% орних земель України. Область виробляє 3% сільськогосподарської продукції України.

Значний сировинний ресурс продукції сільськогосподарського виробництва – прекрасна база для розвитку харчової промисловості. В області функціонує 8 цукрових заводів, 13 спиртових заводів, 15 підприємств молочної промисловості, 2 пивоварні заводи, 4 потужних підприємств консервної промисловості, підприємства із виробництва борошно-круп'яної, хлібопекарської продукції тощо.

Використання потенціалу вирощеного в області ріпаку дозволяє забезпечити потребу сільськогосподарських виробників у відновлювальних джерелах енергії.

Проводиться освоєння технологій із виробництва біодизелю та біоетанолу.

РОЗВИТОК МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Протягом 2009 року в області здійснювали діяльність близько 5,1 тис. суб'єктів малого підприємництва, що на 4,2% більше, ніж у 2008 році. Кількість підприємницьких структур на 10 тис. осіб наявного населення протягом 2009 року становила 47 одиниць.

Розподіл підприємств за видами економічної діяльності, %

У 2009 році чисельність працюючих у бізнесових структурах у порівнянні з 2008 роком зросла на 3,1 % і становить 36,5 тис. працівників. Крім того, в області працює 39 тис. підприємців-фізичних осіб. В цілому суб'єкти підприємницької діяльності забезпечують п'яту частину бюджетних надходжень.

За рахунок розвитку підприємницької діяльності у 2009 році створено 7,3 тис. нових робочих місць.

В усіх районах та м. Тернополі діють єдині реєстраційні та дозвільні центри.

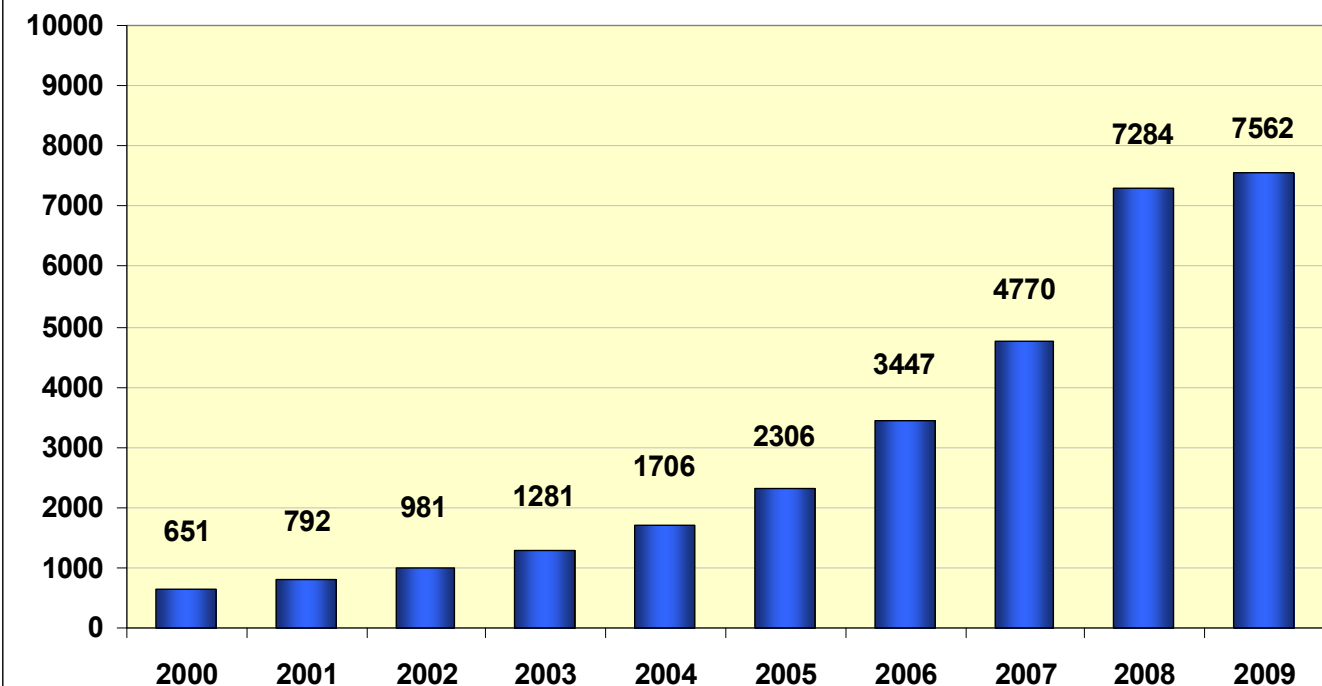
ТОРГІВЛЯ І ПОСЛУГИ

На споживчому ринку області працює понад 5,5 тис. магазинів з продажу продовольчих і непродовольчих товарів, 1,7 тис. закладів ресторанного господарства та 67 ринків.

Протягом 2009 року в області за рахунок нового будівництва, освоєння та реконструкції недіючих торгових підприємств відкрито 240 магазинів з торгівлі продовольчими та непродовольчими товарами, 39 підприємств ресторанного господарства, 91 об'єкт з побутового обслуговування населення.

В галузь торгівлі та послуг за 2009 рік інвестовано 109,8 млн. грн. Оборот роздрібною торгівлі в 2009 році склав 7,6 млрд. грн.

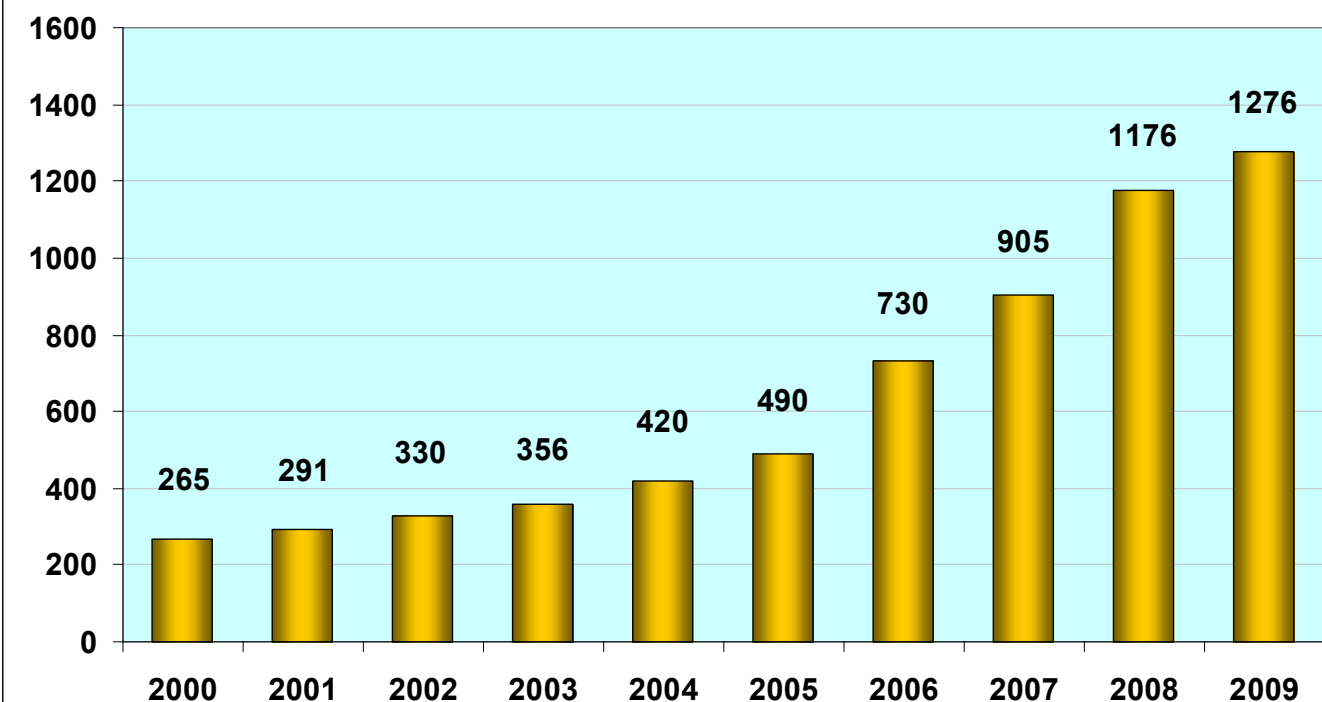
Оборот роздрібної торгівлі у 2000-2009 рр, млн. грн.

Насичення споживчого ринку області відбувається значною мірою за рахунок реалізації товарів вітчизняних товаровиробників, які складають близько 72% загального обсягу роздрібного товарообігу.

На ринку послуг функціонує 876 підприємств і їх підрозділів. Обсяг реалізованих ними послуг в 2009 році становив майже 1,3 млрд. грн. Побутові послуги населенню області надають понад 2 тисячі суб'єктів господарської діяльності.

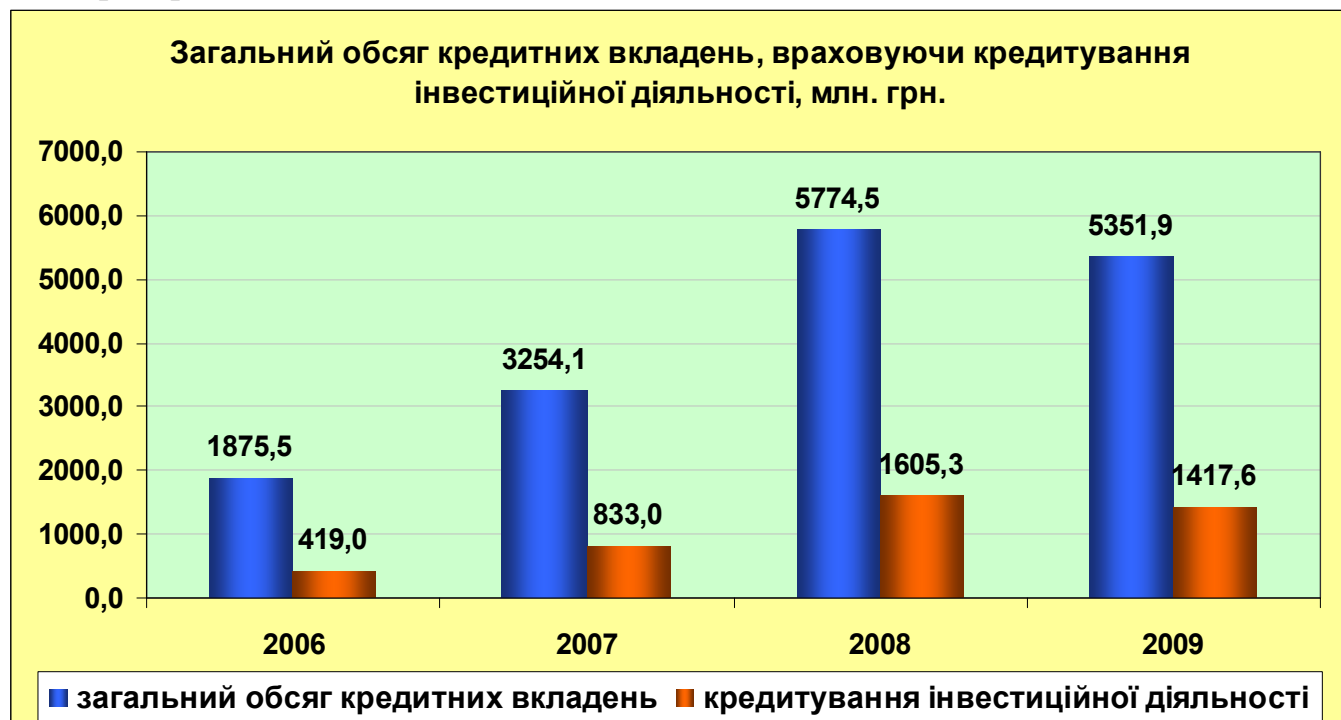
Обсяг платних послуг за 2000-2009 рр., млн. грн.

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ

Станом на 1.01.2010 в області працювало 53 банки, які представлені 25 балансовими філіями та 290 позабалансовими відділеннями. Ця інфраструктура сприяє розвитку підприємницької діяльності, зростанню обсягів капіталовкладень, позитивно впливає на результати фінансової діяльності підприємств.

Загальний обсяг кредитних вкладень установ банків області у 2009 році склав 5,4 млрд. грн.

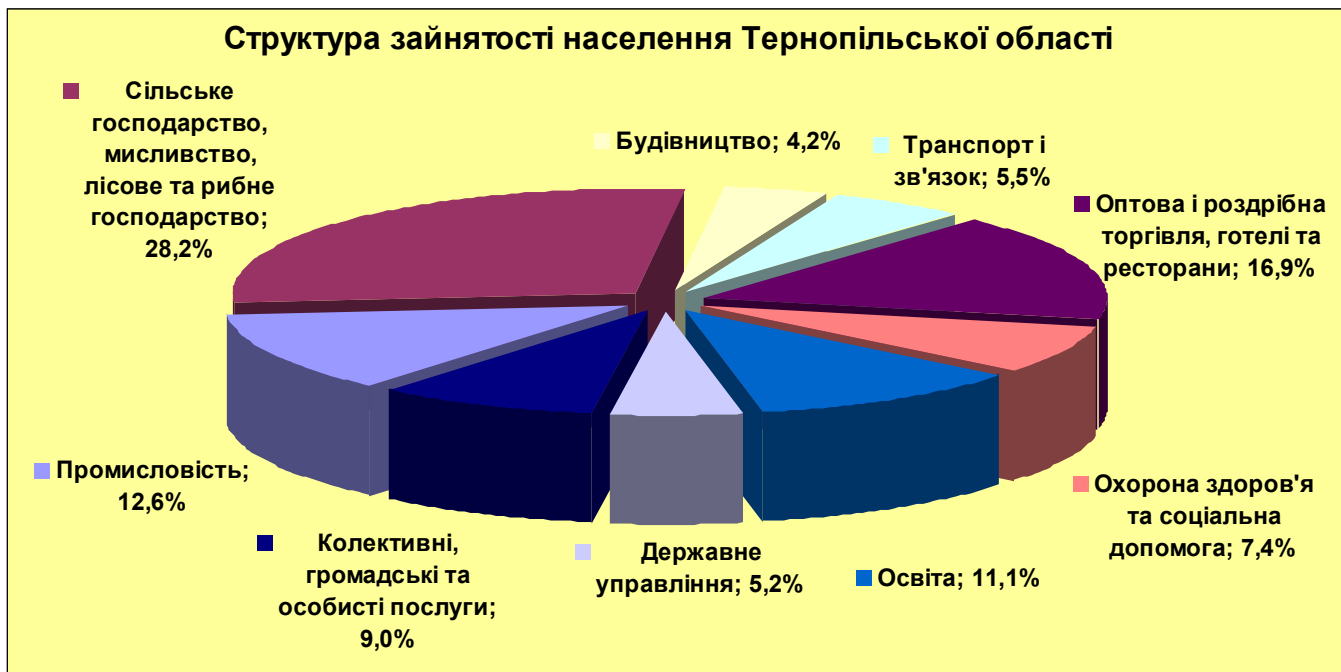

Обсяги кредитів, виданих підприємствам агропромислового комплексу у 2009 році становили 441,9 млн. грн.

НАСЕЛЕННЯ: ЗАРОБІТНА ПЛАТА ТА РИНОК ПРАЦІ

Працересурсний потенціал області досить високий і становить понад 540 тис. чоловік, що є привабливим для потенційних інвесторів.

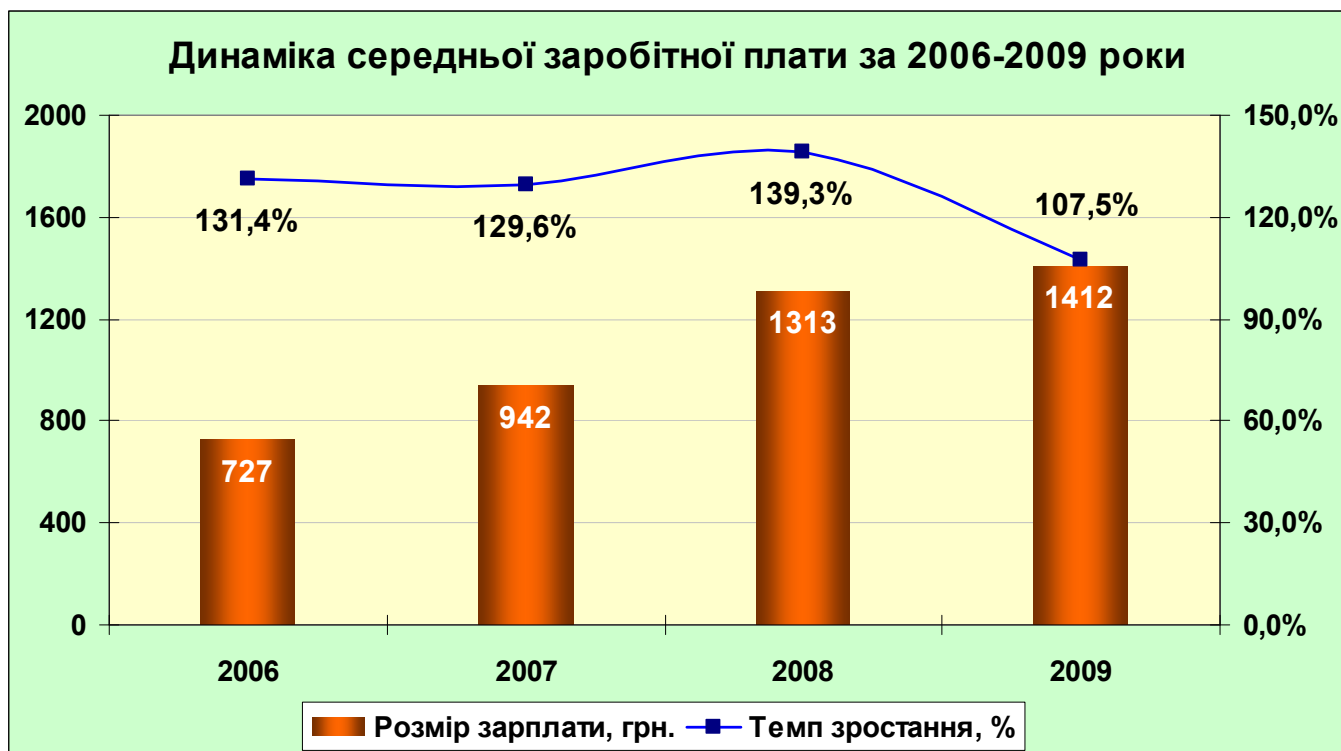
Структура зайнятості населення Тернопільської області

Реалізація інвестиційних проектів як містах, так і в сільській місцевості, враховуючи кваліфікацію незайнятого населення, може дати значну економію коштів інвесторам на підготовку та перепідготовку кадрів.

Сталий розвиток економіки області дозволяє належними темпами збільшувати розмір оплати праці. У 2009 році приріст заробітної плати у порівнянні з 2008 роком склав 7,5%, в основному за рахунок її зростання у промисловості, будівництві, державному управлінні та транспорті.

Динаміка середньої заробітної плати за 2006-2009 роки

Фіксований рівень безробіття станом на 1.01.2010 року становив 2,3%.

Протягом 2009 року за сприянням обласної служби зайнятості в області працевлаштовано 23 тис. незайнятих громадян.

ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Туристично-рекреаційну галузь визначено однією з пріоритетних в області. Її потенціал нараховує: 308 пам'яток природи, 18 парків – пам'яток садового мистецтва, 89 заказників, понад 4000 пам'яток історії, археології та архітектури, 2 державні та 1 національний історико-архітектурні заповідники, 200 тис. га ландшафтних територій.

Область розташована на перехресті важливих транспортних шляхів практично в центрі Західної України, тому дуже перспективним є облаштування транспортних потоків закладами сервісного обслуговування туристів.

Готельна сфера області демонструє стійкі темпи росту. В області діють 63 готелі, мотелі і кемпінги на 2100 місць, 22 оздоровчі заклади (бази відпочинку, табори, санаторії), 5 санаторіїв на 1100 місць.

На Тернопіллі нараховується більше сотні об'єктів спелеології. До послуг туристів-спелеологів: печери «Млинки», «Озерна», «Уринь», «Оптимістична». Остання – найбільша за розмірами печера в Європі, найбільша у світі серед гіпсових печер і друга – серед вапнякових, з сумарною протяжністю 214км.

Для масового туризму пристосована печера «Кришталева», яку називають підземною перлиною Поділля. Довжина її електрифікованого туристичного маршруту складає 2800 метрів.

Близько 15% загальної площі області мають рекреаційне значення. Основними природними об'єктами екскурсійного туризму є Товтровий кряж, Кременецькі гори, Дністровський каньйон, карстові печери.

У Збаразькому районі здійснюється реалізація проекту туристично-розважального комплексу «Збараж», а у Лановецькому районі – історико-культурного комплексу «Волинь», які стануть одними з найбільш привабливих об'єктів туристичного призначення в області.

ОСВІТА

Тернопільщина – один з провідних центрів освіти в Україні. Місто Тернопіль – розвинутий центр освіти і науки, який в багатьох напрямках вже досяг визнання в Україні і світі. Науково-освітній потенціал регіону асоціюється з Тернопільським національним економічним університетом, Тернопільським національним технічним університетом імені І.Пулюя, Тернопільським національним педагогічним університетом імені В.Гнатюка, Тернопільським державним медичним університетом імені І.Горбачевського.

У області функціонує 27 вищих навчальних закладів різних форм власності, 4 філії і структурних підрозділів закладів з інших міст України, в яких навчається близько 57,5 тис. студентів, працює 226 докторів і 1443 кандидати наук.

Вищі навчальні заклади області здійснюють підготовку фахівців для зарубіжних країн, переважно з регіонів Близького Сходу, Африки, Азії, в основному, за напрямками: загальна медицина, стоматологія, фармацевтика, а також міжнародна економіка та комп'ютерні технології.

Достатньо розгалуженою є система підготовки робочих кадрів. Функціонують 24 державних професійно-технічних учбових заклади та дві їхніх філії, в т.ч. 1 центр

професійно-технічної освіти, 7 вищих професійних училищ, 4 професійних ліцеї, 10 професійно-технічних училищ і 2 навчальних центри.

Також, на Тернопільщині працює ряд освітніх закладів, реалізуються програми, направлені на перепідготовку і підвищення кваліфікації менеджерів і фахівців.

КУЛЬТУРА

Мережа закладів культури області охоплює 923 заклади культури клубного типу, 926 бібліотек всіх видів, 27 музеїв, з яких 8 мають статус обласного, 53 початкові спеціалізовані мистецькі навчальні заклади, два академічні театри: обласний драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка, обласний театр актора і ляльки, обласна філармонія, Тернопільське музичне училище ім. С.Крушельницької, Тербовлянське вище училище культури, обласний методичний центр народної творчості.

Щорічно в області проводяться: Всеукраїнський фестиваль козацької пісні "Байда", Шевченківське літературно-мистецьке свято "В сім'ї вольній, новій", Всеукраїнський фестиваль народної вишивки і костюму "Цвіт вишиванки", Всеукраїнський фестиваль лемківської культури "Дзвони Лемківщини".

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

В обласному центрі впроваджується роздільний збір сміття за видами для подальшої переробки та утилізації.

Розширюється мережа природно-заповідного фонду за рахунок природних комплексів багатих на біологічне та ландшафтне розмаїття, створюються два національні природні парки „Дністровський каньйон та „Кременецькі гори”.

Ліси області мають важливе ґрунтово-захисне, водоохоронне, рекреаційне значення. Понад 35 тис. га лісів розміщені на водозабірних площах і виконують захисні функції. Навколо найбільших міст створено зелені санітарні зони на площі понад 32,2 тис. га, які виконують функції «легенів» міст. Уздовж залізниць, автомобільних доріг насаджено лісосмуги, які мають важливе значення для очищення повітря від шкідливих викидів транспортних засобів.

У 2009 році в області відтворено понад 2 тис. га лісів. Лісистість області становить 14%.

Мережа природно-заповідного фонду Тернопільської області складається із 543 територій та об'єктів загальною площею 116,5 тис. га (8,4% території області). Серед них державний природний заповідник "Медобори", регіональні ландшафтні парки "Загребелля", "Зарваниця", 89 заказників, 308 пам'яток природи, 4 заповідні урочища, 3 ботанічні сади, 9 дендропарків, 1 зооботсад та 18 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва.

Рослинний світ Тернопільської області налічує чимало ендемічних та реліктових видів. До реліктових належить осока низька, осока біла, брусниця карликова, хвощ великий, чина ряба, молочай багатобарвний, меч-трава болотна, кузьмичева трава (ефедра двоколоса), відкасник татарниколистий.

Ендемічні види рослин області: шавлія кременецька, костриця піхвова, сонцепвіт сивий, вівсюнець пустельний, шивережія подільська, чебрець одягнений, тонконіг різнобарвний та ін.

Чимало рослин на Тернопільщині сьогодні — на межі зникнення і тому занесені до «Червоної книги України». Серед них — ковила волосиста, сон великий, зозулинець салеповий, цибуля гірська, горицвіт весняний, астранція велика, білоцвіт весняний, конвалія іравнева, клокичка периста, ясенєць білий, лілія лісова, барвінок малий, черевички зозулині, відкасник татарниколистий, анакампис пірамідальний, любка дволиста.

Тернопільська обласна державна адміністрація
вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 52 07 88, тел./факс: (+38 0352) 52 31 92
E-mail: oda@te.gov.ua , web-сайт: <http://www.oda.te.gov.ua/>

Тернопільська обласна рада
вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 43 11 16, тел./факс: (+38 0352) 52 21 05
E-mail: obl-rada@ukr.net , web-сайт: <http://www.odl-rada.te.ua/>

Головне управління економіки Тернопільської обласної державної адміністрації

вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 25 25 85, тел./факс: (+38 0352) 52 33 83
E-mail: admin@economy.gov.te.ua web-сайт: <http://www.gue.te.gov.ua/>

Головне управління та розвитку інфраструктури Тернопільської обласної державної адміністрації

вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 52 03 08, тел./факс: (+38 0352) 52 03 73
E-mail: energy@upoda.gov.te.ua

Головне управління агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації

вул. Кн. Острозького, 14, м. Тернопіль, 46000, Україна
тел.: (+38 0352) 52 07 84, тел./факс: (+38 0352) 52 10 68, 52 46 00
E-mail: gusg_te_oda@ukr.net

Головне управління з питань туризму, сім'ї, молоді та спорту Тернопільської обласної державної адміністрації

вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 43 42 31, тел./факс: (+38 0352) 43 00 35
E-mail: tourml@ukr.net , website: <http://www.ternotour.com.ua/>

Головне управління Держкомзему в Тернопільській області

вул. Текстильна, 18, м. Тернопіль, 46000, Україна
тел./факс: (+38 0352) 52-23-49
E-mail: terzemrestr@tr.ukrtel.net

Управління зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності Тернопільської обласної державної адміністрації

вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 25 38 64, тел./факс: (+38 0352) 52 26 32
E-mail: office@frade.gov.te.ua

Управління містобудування та архітектури Тернопільської обласної державної адміністрації

вул. М. Грушевського, 8, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 52 25 71, тел./факс: (+38 0352) 52 00 63
E-mail: dep@uda.gov.te.ua

Тернопільська міська рада

вул. Листопадова, 5, м. Тернопіль, 46000, Україна
тел.: (+38 0352) 52 20 21, тел./факс: (+38 0352) 52 53 44
E-mail: pres@city.gov.te.ua

Державна податкова адміністрація в Тернопільській області

вул. Білецька, 1, м. Тернопіль, 46021, Україна
тел.: (+38 0352) 42 45 35, тел./факс: (+38 0352) 25 76 46, тел. довіри (+38 0352) 23 63 92
E-mail: tr_dpa@ukr.net, web-сайт: <http://www.rsta.tr.ukrtel.net/>

Тернопільська митниця

вул. Текстильна, 38, м. Тернопіль, 46010, Україна
тел.: (+38 0352) 43 08 29, тел./факс: (+38 0352) 23 50 26

Тернопільський обласний фонд підтримки підприємництва

вул. Танцорова, 14, м. Тернопіль, 46008, Україна
тел.: (+38 0352) 25 28 44, тел./факс: (+38 0352) 25 75 52
E-mail: tofpp@office.te.ua, web-сайт: <http://www.terinvest.com.ua/>

Тернопільська Торгово-промислова палата

вул. Руська, 40, м. Тернопіль, 46001, Україна
тел.: (+38 0352) 25 58 15, тел./факс: (+38 0352) 52 56 13, 25 14 57
E-mail: admin@tpp.te.ua, web-сайт: <http://www.tcci.te.ua/>

Регіональне представництво Українського національного комітету Міжнародної торгової палати

вул. 15 Квітня, 6, м. Тернопіль, 46023, Україна
тел.: (+38 0352) 24 30 14, тел./факс: (+38 0352) 24 40 07
E-mail: karpik@orion.te.ua